

VIDAS POŠKUS
NEDINGĖS
VILNIUS

miesto
akupunktūros

VIDAS POŠKUS

NEDINGĖS
VILNIUS

miesto
akupunktūros

VILNIUS 2016

Apie Vladą Drėmą ir Nedingusį – Dingusį Vilnių

Manau, kad reikia šį tą iš(si)aiškinti apie *Nedingusį Vilnių* ir *Dingusį Vilnių*, apie Vidą Poškų ir Vladą Drėmą.

Tarkime, kad leidinys, kurį laikote savo rankose, gimė kaip asmeninės apropiacijos rezultatas. Lotyniškai *appropriatio* reiškia užvaldymą, kieno nors pavertimą savo nuosavybe. Jeigu nebūtų *Dingusio Vilniaus*, tai nebūtų ir *Nedingusio*. Kiekvienas turime savą nedingusio Vilniaus viziją, įkvėptą asmeninių potyrių: matytų paminklų, pasivaikščiojimų gatvėmis ir skersgatviais, galop perskaitytų knygų, o *Dingęs Vilnius* – tarp tų esminių ir fundamentaliųjų. Lietuvos profesionaliosios dailės istorijos Tėvo knyga paskatino ne tik studijuoti dailės istoriją, bet ir buvo šventraštis, kurį laikant rankose (ak, tas svoris ir dydis!) pamiltas Vilnius. Ir pavadinime esantis neiginys tegul nesukelia kokių nors klaidingai optimistinių – „komjaunuoliškų“ ar tariamai pozityvių – asociacijų, esą gal kada jis buvo griauamas ir žalojamas, o dabar stovi ir stovės per amžius! Priešdėlis *ne* pavartotas turint omenyje, kad kiekvienas praeivis Vilniuje turi savo nedingusį, niekur neprapuolusį, nesugriautą ir nesunaikintą, čia ir dabar egzistuojantį miestą, jo vaizdinį ir svajonę. Tiesioginė šio leidinio pavadinimo nuoroda į žymųjų ir monumentalųjų Vlado Drėmos veikalą *Dingęs Vilnius* nėra nei jo antitezė, nei diskusija, nei tęsinys. Tai pokalbis su juo ar tiksliau – jo inspiruotas pokalbis su miestu. Kiekvienas iš mūsų turime savo nedingusį Vilnių, kurio pažinimas be *Dingusio Vilniaus* neįmanomas.

Į Vilnių žvelgiama laikrodžio ir akupunktūros principais. Pasakojimai eina vienas paskui kitą laikrodžio rodyklių sukimosi kryptimi, nelyginant mechanizmas, sukantis tas rodykles, būtų įmontuotas Šv. Jonų bažnyčios varpinėje, kuri yra žvilgsnio epicentras. Ta pačia kryptimi keliauja ir saulė. Tad mūsų žvilgsnis pradeda suktis nuo

šiaurės rytų (orientyras – miesto lopšį menančios kalvos, kurios iš tiesų panėši į kūdikio lovele) ir sustoja tik ciklo pabaigoje saulės nusileidimo taške, vakaruose tarp Karoliniškių ir Šnipiškių. Laikantis prielaidos, kad šiame *Nedingusio Vilniaus* laikrodyje yra įvairiausio ilgio skirtingą laiką (sekundes, minutes, valandas, gal net dienas, savaites, metus, šimtmečius) rodančių rodyklių, jos prie vieno ar kito objekto ar reiškinių sustoja nevienodam tarpsniui ir duria savo adatomis netolygiai – į vienus giliau, į kitus vos baksteli.

Akupunktūros, arba Vilnius kaip filosofas ir laikrodis

Iš pradžių paaiškinsiu, ką turiu omenyje sakydamas, kad Vilnius yra kaip filosofas. Bet pirmiau leisiu pasisakyti kunigui Antanui Tatarai iš Lukšių parapijos:

Vilniaus mieste ne per seniai gyveno didis filiozopas vardu Jonas Povilas Sophos. Tas vyras teip labai buvo didelis, kad jisai dangų su savo galva pasiekė; tai yra: jis su savo razumu apėmė visą dangų ir žemę. Išrokavo, kiek yra mylių toľumo nuog žemės iki saulei, iki mėnesiui ir iki koźnai žvaigźdei. Jis pasakė už česo, kada tems saulė arba mėnesis, jis išmanė, iš ko darosi rasa, debesys, lytus, griausmai, žaibai ir perkūnai. Jis visas žoleles, javus ir medžius ant viso paviršiaus žemės pažino. Jis visus žvėrelius, paukšteľius, žuvels, varles, kirmėles, vabalėlius ir kirmėlėles vardais vadino. Jis daugel šnekėjo apie ugnį, žemę, vandenį. Jis išmanė, iš ko bitutės medų padaro, ale jis patsai medaus korio padarintie negalėjo! Cukrų jis mokėjo padarintie. Jisai išmanė, kas darosi, kad žmogaus į senatvę juodas plaukas pabąla, ale jis negalėjo padarintie, kad tas žilas plaukas atsimainytų ing juodą plauką jauno žmogaus. Jisai visas ligas žmonių pažino, liekarstas žinojo ir smertelnai sergančius išgydė, ale patsai apsirgo ir nusimirė!..

*Iš to galime suprastie, jogei kas galima, tai galima, o kas negalima, tai negalima.**

Vertingiausia yra šio ekskurso pabaiga ir moralas. Tačiau nesigilindami į moralizuojantį aspektą racionalizmo bei fiziokratizmo atžvilgiais, pabandykime mintimis pakilti į dangų ir įsivaizduokime Vilnių kaip didelį žmogų. Jo vardas gali būti ir kitoks – Alkis, Kristoforas ar minėtas *Jonas Povilas Sophos*. Dabartinis Vilnius tam gal ir nelabai tiktų, kitų

* A. Tatarė. *Pamokslai išminties ir teisybės*, serija *Lituanistinė biblioteka*, Vilnius: Vaga, 1987, p. 81–82.

fiziokratų, pirmtakų ir amžininkų dėka jis įgavo kitokius kontūrus. Bet ne taip ir seniai čia buvo kitaip. Taigi, to milžino filosofo Vilniaus galva ir smegenys, ir ne bet kokios, o turinčios du didelius pusrutulius, – tai Pilis (tiksliau – pilys) ir Katedra. Visi miškai, medžiai, suprantama, – tai milžino plaukai ir gyvaplaukiai. Gynybinės jo sienos vartai, atsiprašant ar neatsiprašant, nes nėra čia ko ir slėpti, tai angos – burna, ausys, nosis, gal net užpakalis. Rotušė, be abejo, – miesto širdis. Gatvės – sausgyslės, raumenys, kaulai. Viskas priklauso nuo pločio, ilgio ir reikšmingumo. Šaltiniai (pirmiausia Vingrių), upeliai (Vingris, Vilnia) ir upė (Neris arba Vilija) – arterijos ir venos. Rūmai ir šventovės – visokiausi organai. Sakykime dar, kad Gedimino prospektas – tai kairė ranka, Antakalnio gatvė – dešinė su išpūdingais baroko žiedais – Šv. Petro ir Povilo, Išganytojo (seniau Viešpaties Jėzaus) bažnyčiomis ir jų Laterano kanauninkų bei trinitorių vienuolynais, Sluškų ir Sapiegų rūmais – ant kelių pirštų. Viena koja – Pilies, Didžioji, Aušros Vartų gatvės, kita – Šv. Jono, Dominikonų ir Trakų gatvės.

Štai toks tad žmogus. *Filozopas* taip pat ne iš kelmo spirtas – čia prisidėjo garbingoji tėvų jėzuitų Vilniaus akademija. Kaip tikrą studentą po akademinų linksmųjų jį reikia pažadinti. Galime paskaityti pačių jėzuitų dienoraščius – ir garbūs tėvai negali gyventi be alaus, mi-

Šv. Jono bažnyčios varpinė – ne tik aukščiausias senjo Vilniaus bokštas,
bet ir Senamiesčio dominantė

daus, žalio vyno. Štai 1714 metų rugpjūčio 1 dieną visi gavo „po stiklą midaus su dviem priedais“, kitą dieną vakarienę sudarė 4 patiekalai ir stiklas midaus, o rugpjūčio 4 dieną, šeštadienį, visiems teko „per pietus po stiklą midaus ir pietūs iškilmingi. Vakarienei neduota po stiklą midaus, kadangi vakarienės iškilmė perkelta į sekmadienį“. O tą dieną buvo iškelta „iškilminga vakarienė su rinktiniu gėrimu“.* Tad pažadinti po tokių vaišių tiktų dėlėmis ir įpjovimais, instrumentais *flebotomais* atliekami kraujo nuleidimai. Kuo tikriausia akupunktūra! Badymas adatomis nėra vien rytiečių sugalvotas – Austrijos Alpe, Tirolyje, neseniai atradus prieš 5000 metų gyvenusio žmogaus Ecio palaikus paaiškėjo, kad jo pjautinės tatuiruotės buvo atliktos gydomaisiais tikslais. Bedant adatėles ar adatas vienur ir kitur, į vieną arba kitą to *Jono Povilo* organizmo vietą, žiūrėkite, tas milžinas ima ir atgyja, pasiekia dangų savo didele galva... Net kalba, šneka, kažką sako.

Lyg milžiniškas pirštas dangun.
Renesansinis kūnas, barokinis drabužis

Vilniaus sužmoginimas ir personifikavimas yra ne mano prasimanymas ar užgaida. Dar Renesanso laikotarpiu šis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestas ir net pati valstybė įgaudavo žmogiškų savybių. Štai kad ir Stepono Batoro sekretoriaus Elijo Pilgrimovijaus poemoje *Philopatris ad senatum populumque Lituanum* („Tėvynės mylėtojas Lietuvos senatui ir tautai“) – joje į motutę Lietuvą kreipiasi jos vaivadijos ir žemės, guosdamos ir išreikšdamos jai pagarbą. Arba štai Jėzaus draugijos Vilniaus kolegijos studento Georgijaus Kalo eilutės, skirtos taip pat Stepono Batoro 1579 m. atvykimui į Vilnių: „Kas apsakys, o karaliau kilnus, kokį džiaugsmą, aš, Vilnius, / Tau apsilankant jaučiu?“**

* *Vilniaus jėzuitų kolegijos dienoraštis. 1710–1723 metai*, parengė I. Katilienė, Vilnius: Baltos lankos, 2004, p. 147.

** *Gratulatio Vilnae / Vilniaus pasveikinimas. XVI–XVIII amžiaus tekstų rinkinys*, sudarė E. Ulčinaitė, vertė B. Kazlauskas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 91.

Vidas Poškus (g. 1977 m.) studijavo dailės istoriją Vilniaus dailės akademijoje. Šiuo metu Lietuvos kultūrinėje spaudoje bei tinklaraščiuose skelbia dailės kritikos tekstus ir esė. Reiškiasi kaip meno kuratorius ir dailininkas. „Nedingęs Vilnius. Miesto akupunktūros“ – pirmoji jo knyga.

Vilnius yra kaip laikrodis ir kaip filosofas, – sako Vidas Poškus. Tarsi didelis kūnas, kurį norisi (ir galima) pažadinti, bedant adatėles į gyvybiškai svarbius kūno taškus. Autorius klajoja po šį miestą-kūną, pasakodamas dailės, architektūros, savo paties istorijas. Vido Poškaus „Nedingęs Vilnius“ – labai asmeniška, labai subjektyvi ir labai netikėta knyga, nustebinsianti ir tuos, kurie mano, kad Vilnių pažįsta kaip savo penkis pirštus, ir tuos, kurie dar tik ruošiasi šį miestą atrasti.

ISBN 978-609-466-146-4

TYTO ALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt